

25

J A A R

gruelles

100^e UITGAVE

grueles

In augustus 1980 werd de Stichting Grueles opgericht. De heemkundevereniging van Gronsveld en Rijckholt is samengesteld uit verschillende secties en werkgroepen die zich met grote toewijding inzetten voor het behoud van ons cultureel erfgoed. Zij alle dragen ook bij aan het totstandkomen van het periodiek dat vier maal per jaar verschijnt. Dat ons werk én ons tijdschrift gewaardeerd wordt, blijkt uit het feit dat wij bijna 900 abonnees hebben.

Grueles bestaat nu 25 jaar en in het laatste weekend van augustus verschijnt het 100e nummer.

Dit gaan we vieren.

Wij nodigen u uit voor de opening van ons jubileumfeest op vrijdag 2 september om half negen op de 'koer' van Françoise en Robert Spronck, Rijksweg 78.

Natuurlijk heten wij u graag welkom bij onze andere festiviteiten. Het programma treft u hierbij aan.

Namens de Stichting Grueles,

Pim van de Weerd
voorzitter

Gerard Segers
secretaris

1 9 8 0 - 2 0 0 5

Grueles 25 jaar

In het allereerste nummer van Grueles was het al raak. Er stond een tekening in van de nieuwe autoweg tussen het Savelsbos en Gronsveld en Rijckholt. Grueles was vanaf de eerste planvorming fel gekant tegen het oostelijk tracé omdat dit ons, na eeuwen van verbondenheid, voor goed van ons bos zou afsnijden. Nu, in 2005, moet Grueles weer in de pen klimmen om de instanties te bewegen de geluidsoverlast van de (westelijke) autoweg terug te dringen.

We hebben in deze 25 jaar getracht onze voornaamste doelstelling: het behouden en het stimuleren van het dorpseigene van Gronsveld en Rijckholt, te verwezenlijken. Het waren niet altijd even gemakkelijke discussies omdat met belangen, vaak tegenstrijdige, rekening gehouden moest worden.

Op ons periodiek of 't beukske' ben ik zeer trots, ook omdat onze eigen redactie dit altijd tot in de puntjes heeft verzorgd. Het is altijd het visitekaartje van Grueles geweest en nu, na 25 jaar en 100 nummers later, kunnen we stellen dat we een document hebben gemaakt. Een schat aan informatie over het wel en wee van Gronsveld en Rijckholt vroeger en nu.

In die 25 jaar zijn in ons streekmuseum honderden voorwerpen gerestaureerd en zo bewaard voor het nageslacht. Veel waardering oogstte de sectie Streekmuseum met de vakkundige restauratie van de prachtige koninginnewagen in 2004.

De sectie Foto heeft zo'n 13.000 foto's verzameld en gerubriceerd, waaronder veel oude exemplaren. Alle foto's zijn gedigitaliseerd waardoor niet alleen de kwaliteit voor vele jaren is gegarandeerd maar ook het opzoeken is vereenvoudigd.

Door de sectie Video zijn zo'n 300 videobanden en digitale opnames gemaakt van allerlei activiteiten en festiviteiten in en om onze dorpen. Van meer dan 100 dorpsgenoten is inmiddels het levensverhaal in "Kên d'r hön nog" vastgelegd in tekst en foto. Voor deze rubriek blijkt veel waardering te bestaan.

Gemma Brouwers-Janssen heeft veel dorpsgenoten geïnterviewd, met name over het leven van vroeger en deze gesprekken, veelal in dialect, op geluidsband vastgelegd.

Ook wordt er ieder jaar een opschoonactie gehouden, waarbij de schooljeugd wordt betrokken bij het opruimen van het zwerfvuil langs de veld-

wegen. Door de sectie Natuur worden al 20 jaar vogelexcursies georganiseerd. Veel bijzondere waarnemingen hebben onze vogelaars kunnen optekenen.

Ieder voorjaar wordt er een aantal knotbomen onderhanden genomen en worden drinkpoelen in het buitengebied opgeschoond. Vooral het goed functioneren van de zeer actieve jeugdnatuurgroep van zo'n 30 leden doet mij veel plezier.

De sectie Historie heeft het verleden van Gronsveld en Rijckholt grondig uitgediept. Het hoogtepunt was het verwerven van een digitale versie van het oude grafelijke archief in München dat een schat aan informatie bevat over het leven in Gronsveld in de 18^e eeuw.

De restauratie van het Europark, vroeger Klokke Roeland, is mede op initiatief van Grueles tot stand gekomen.

De sloop van boswachterswoning De Beuk is door Grueles vrijdeld en wat velen niet weten is dat Grueles ook aan de wieg stond van de realisatie van het prachtige natuurgebied Eijsder Beemden.

Ieder lustrum van Grueles werd met een groots feestweekend gevierd. Hoogtepunten waren natuurlijk 'Sjpuül en zaank' en 'Woonderwäoter van Riésebérg'. De liedjes van 'Sjpuül en zaank' worden vandaag de dag nog bij diverse evenementen ten gehore gebracht.

Er is nog veel meer gebeurd maar het verhaal zou te lang worden.

Ik dank iedereen die, in welke vorm dan ook, een bijdrage heeft geleverd aan 25 jaar Grueles. Ik hoop dat de interesse voor onze prachtige dorpen behouden blijft en dat de jeugd onze activiteiten langzaam maar zeker gaat overnemen.

Tenslotte nodig ik iedereen uit om samen met ons het feest op 2, 3 en 4 september te vieren.

Pim van de Weerd, voorzitter Grueles

Ze hawwen ôs gebugeld

En zoe zaot v'r dan biëin bié mich aachter, op 'nne werme ôgustusaovend ién 1980: Wallie, John, Pim, Gerard, Joke en ich. V'r hawwe zjus besjloëte dat v'r 'n verejning zoûwe oprichte dy zich mêt de historie, mêt 't plat, en mêt de plaante en bieste ién en roontelöm Groéselt èn Riékelt zoûw goën bemeuje. Al kallenterre kaome nog aander ideje nao vëure. 'Aw foto's', zaag d'ne èine, 'V'r môtte 'n archief hebbe', zaag Sjeef 'en dat wêl ich waol op mich nême' 'V'r môtte verhaole goën sjriëve uüver Groeseldenerre en Riékeldenerre dy al lang doet zien en de verhaole van awwer lûi oét 't duerp op de baand opnême', zaag d'n derde. Dao kaom haos gèin ênd aon dè rits aon ideje. Iénens, dao veel 't woerd 'sjtriëkmuseum'. 'Wäor dat niks, e museum oe v'r allerlej aw sjpölle van de boerdery van vreuger, van e fruetbedriëf of van 'n 'nne sjriënewërker kôste biëin bringe? 't Wörd hoeg tiéd, want wieweul boere heb ste nog ién 't duerp? Dry, veer? Es dy oétsjeje mêt hön bedriëf daan gèit bènne de korts muügelikken tiéd 'nnen hoüp gerèidsjap nao de sjwèrnoed. V'r zitte dat sjoen biëin en daan kënt ekerèin d'rnao koëme lore. Wat vên d'r daovan?

V'r wäoren allemaol weeld vuur te kênne begênne. Eleng, v'r hawwe nog niks, gaaróet niks. 'Ich heb bié ôs nog 'nne sjoene lènsjtool vaan Bompa sjoën, zoûw dat niks ziën?', zaag Sjeef, en 'r laachden 'ns vaals. 'Vang dich dich 'nne bèr, ich kên dè sjtool, dè ès zoe rot wie kaof en 'r hêt d'n hoütwuerm ién. Bring dè mer sjoen nao 't sjtort.' Sjeef loorde get veroongeliék want 'r haw 't toch good gemenk. Es 'r kôs gaof 'r z'n vot eweg vuur 'nne mênse e plezeer te kênne doén.

Iénens veel mich get ién. 'Es v'r noé 'ns nao Omroep Limburg goünge? Mathieu Schlyper dè dat programma van 'Speulenterre' hêt, dè kên ich good, dè hêt oüch nog mêtgewèrk aon de Groeselder Diksjenèr dè verlieje jaor ès oétkoëme.' 'Mieljaar', zaag Gerard, 'es dat zoûw lökke, daan wäor v'r uüveraol. V'r vertelle 'm get van wat v'r mêt Grueles van plan ziën en daan vraog v'r of 't mesjiens lûi hêt dy ôs kênne hêlpe mêt get aw sjpölle of aad gerèidsjap.

't Zoûw mich woondere es dao niks oét kaom'.

Mathieu Schlyper voond 't e manjefiek idee, want de môs bedeenke dat ién dèn tiéd 'n heemkundeverejning ién dis sjtriêke 'n groete zéldzamhèid wäor. Allewyl, viéfentwëntig jaor laoter, neet mie. Noé sjtrûije ze de vérke demêt.

Dao woerd 'n aofsprèuk gemak en twie wêke läoter trokke Wallie en ich op Mesjtreech aon. De veuls dich ién zoe 'nne studio ién 't begên waol get oonröstig en oûch Wallie, dè normaal gesjproêke waol rêjelijk oét z'n wêurd kömp, voélt zich e bitteke op z'n oongemäok. 'En', begôs Mathieu, 'wat beet d'r van van plan dao ién Groéselt?' Mêt rôffe en sjtuu begôs v'r, meh nao e päor minute goûng 't vaan eleng, v'r braachte Grueles aon de maan en gaans Limburg loésterde mêt. En doûw veel weer 't woerd 'sjtriëkmuseum'. 'Mesjiens hêt 't nog lûi', begôs Wallie, dy get awts van oppe boerdery of van 'n aander bedriéf bié hön aachterhoûs hebbe sjoen. Vuur zoûwe dat good kênne gebruke.' V'r hawwe de wêurd nog neet oét ôzze moond of...tillefoon. 'Sjpriëk ich mêt Radio Zuid?' kloont de sjtöm van 'nne, zoe te hure, awwere mêns. 'Zek 't mer, menier', zaag Mathieu. 'Ich haan hié aon hoés nog 'n oûgskar sjaon, en dy mage de joûnges waol hëbbe. Ich vên dat e sjoen idee, zoe e sjtrëkmuseum.' Éffe wäor 't sjtel.. V'r loorden ôs 'ns verpöpzak aon. 'n Oûsker? Dat zoûw toch waol te sjoen zien òm woer te zién. 'Wêt d'r 't waol ziêker?', vroeg Wallie. 'Jao, gaans zèker', kloont 't get gesjaggerneerd aon d'n aandere kaant van de lyn. 'Wienie zoûw v'r 'm kênne koème hoële?' 'Es g'r wêlt, dizzen aovend nog', zaag de maan. 'Nèi, dat hōf oûch weer neet', zaag Wallie, meh muergenaovend zién v'r bié uch, dao kêt d'r van op aon'. 'Oe woen d'r zjus?' 'Vossensjtraot 16, 't ês hiel mekkelik te veende', aantwoerde de maan oét Wahlwiller. 'Get gaans epäorts, zoe 'n ker', zaag Wallie wie v'r hëivers voerte, 'meh wie kryt te ién gaodsnaom zoe 'nne kevejjer ién Groéselt?' 'Vaan eleng', zaag ich, 'ich vraog Mathieu Peenkers, dy hebben op de vyling 'nne vrachôto, dao kên te dry ouskerre op laoje. Nog e päor maan ién 'nne gewoenen ôto vuur ze op de vrachôto te dûije en de môs 'ns zién wie dat avvenseert.'

Mathieu, dè gaodsblok, rèigelde d'n ôto op de vyling en veer maan vuur mêt te goën wäoren oûch gaw voonde, want zoe get woûw ekerèin waol mêtmaoke.

D'n däog d'r nao, òm haf ziëve, arreveerde Mathieu mêt de vrachôto, 'nnen tientonner, zoe laank dat 'r boëven aon de Pötsjtèg koelik d'n drijë kôs kriége. 'Wêts te oe 't ês?', vroeg ich, want ich voond 't nogal 'n

oondernëming. 'Mäok dich mer geng zörg', verziêkerde Mathieu, ich been ién me lève honderd kier ién Wahlwiller gewès, daobié, v'r hebbe maan genôg en ich heb zèilder bié mich vuur e kërkduerp mêt vas te beende.

En zoe duddelde v'r op Wahlwiller aon. Ekere killemeter dè v'r korter bié dè köstelikken oûswäoge kaome, woerte v'r zenewéchtiger. 'Es 't noé mer gèine pruel ês dè van èilend oétrèin vèlt', zaag Mathieu. 'Mäok dich dao mer geng dikke bejn uüver', de hoers toch aon de radio dat 't 'nne resjaffe mêns wäor dè neet drop oét wäor vuur ôs te vernuûke?' 'Mesjiens hebs te geliék', môs Mathieu touwgëve.

Nao 'n haf oor voert v'r Wahlwiller ién. 'Hié leenks aof', zaag Mathieu, ich heb hie dëkker fruet môtte laoje. Vossesjtraot 16 wäor 't, he?' De Vossesjtraot wäor e sjmaol sjtrëtsje oe v'r mêt dè kevejjer van 'nnen ôto neet ién kaome. 'V'r zitten 'm hié neer', zaag Mathieu, daan dûi v'r de ker atrèin waol, v'r zién mêt maan genôg.

Wie v'r 't hûiske ién Vossesjtraot 16 vuur ôs zaoge ligke krèg v'r e bitteke vrèmp geveul ién ôzze maog. 't Waor zoe petikske van 'nne sjolk groet en es de maan dao 'nnen oûswäoge haw sjoen daan môs 'r zelf mêt de vrouw ién 'n tént oppe blèik rizzedere, dat kôs neet aandere. De mêns, 'nne hille vreuntelikke maan, doeg oëpe. 'Ah, dao zién de joûnges oét Groonsveld, kaomp ién, kaomp ién.' De kâomer oe v'r goûnge zitte wäor nog klejner es 'nne sjolk en de groete kas dy driën sjoûng naom oongevèr de helf van de kâomer ién besjläog. 'Dreenk d'r uch 'n dröpke?', vroeg de maan dè wêrkelik bezeunder vreuntelik wäor. 'Ja, es d'r 't neet érg vënd', zaag Wallie dè mêt de menuút bënkelikker begôs oét te zién, 'v'r hebbe neet zoe vèul tiéd, want v'r woûwe de ker nog dizzen aovend aoflaoje.' 'Aaflaje?' De maan loorden ôs aon of v'r van Sint Jaan kaome. Dao vèlt niks aaf te laje 'Wie meng d'r?', zaag Mathieu. De wiésvinger van de mêns goûng laanssem richting kas. Boëvendrop sjoûng d'n oûswäoge, dértig sentemeter groet. Sjoen gemak, dat waol, de maan zal waol vèul wêrk draon gehad hebbe meh boéte sjoûng dèn tientonner. Wallie verbraok de sjtelte. 'Menier, d'r doot ôs e groet plezeer demêt, meh wêt d'r ziêker dat d'r 'm wêlt weggëve?' 'Belaof ês belaof', zaag de mêns en hool 'n tuút oe 'r de wäogen ién doeg. 'Vôrt, vört, laot v'r zörge dat v'r eweg koème', fluústerde Mathieu. 'Bedaank menier, en tot 'nne volgende kier es God bleef', zaag Sjeef.

Boéte koème loorde v'r ôs 'ns aon en v'r begôste te laachte dat v'r ôs sjöddelde. 'Laot de tuút neet valle', zaag Mathieu, wie v'r truk nao d'n ôto lepe, 'dat zoûw zön en jaomer zién.'

'Ich woûw dat d'n awwe zich besjiëte haw', zaag Pierre dè dèk nogal groëf ién z'nne moond wäor.

Gilles Jaspars

Streekmuseum

Vijftientig jaar verzamelen en restaureren

Het bewaren en het stimuleren van het dorpseigene waren vanaf het begin de twee voornaamste doelstellingen van onze stichting. Zo begonnen we onder andere met het verzamelen van oude gebruiksvoorwerpen voor de inrichting van een streekmuseum. Ik zag erg tegen dit karwei op en koos voor het tweede doel van onze stichting: het stimuleren van het dorpseigene. Als leider van de sectie Dorp en Milieu kon ik meteen aan de slag, want het geplande tracé van de autosnelweg zou voor Gronsveld en Rijckholt een grote aanslag betekenen op natuur en milieu. De plannen om de A2/E9 onder het Savelsbos te situeren, werden gelukkig na veel protesten gewijzigd. Een eerste succes was binnen! In de jaren die daarop volgden, hebben we met wisselend succes gewaakt over overheidsplannen die onze doelstellingen raakten.

Toen Joost Gadiot enkele jaren later stopte als leider van de sectie Streekmuseum en er geen opvolger was, heb ik die taak alsnog op me genomen.

Intussen was er al een aanzienlijke hoeveelheid oude gebruiksvoorwerpen verzameld die toch ergens onderdak moest krijgen. In november 1982 werd daartoe een houten, semi-permanent gebouw gekocht met een oppervlakte van 160 m². Na toestemming van gemeente en provincie werd 'de loods' opgebouwd op het terrein van de gemeente aan de Oosterbroekweg. Vanaf toen werden alle verworven gebruiksvoorwerpen hier opgeslagen en waar nodig gerestaureerd en geconserveerd. In deze loods werd door Frans Huits aanvankelijk een provisorische werkplaats ingericht.

Van een museum was toen nog geen sprake. Er werd incidenteel geëxposeerd op verschillende locaties. Later kregen we de beschikking over een bovenruimte in het voormalige dominicanenklooster in Rijckholt. Helaas bleek deze ongeschikt als expositieruimte.

In de loods bleef men keihard werken. Er werd verzameld en gerestaureerd en de collectie breidde zich uit. In 1997 bouwden medewerkers van Grueles, met financiële steun van de gemeente, naast de loods een

nieuwe ruimte om alles te kunnen opslaan en het streekmuseum een plaats te geven. Er konden nu ook rondleidingen worden gegeven. Hier-voor is veel belangstelling. Ook de basisschool maakt daar regelmatig gebruik van.

Inmiddels wil de gemeente het voormalige lager van de dienst openbare werken, het perceel waarop onze loods staat, verkopen. Onze positie in deze is nog niet duidelijk. Nu, na 25 jaar, is er opnieuw onzekerheid over onze toekomstige huisvesting omdat we afhankelijk zijn van anderen.

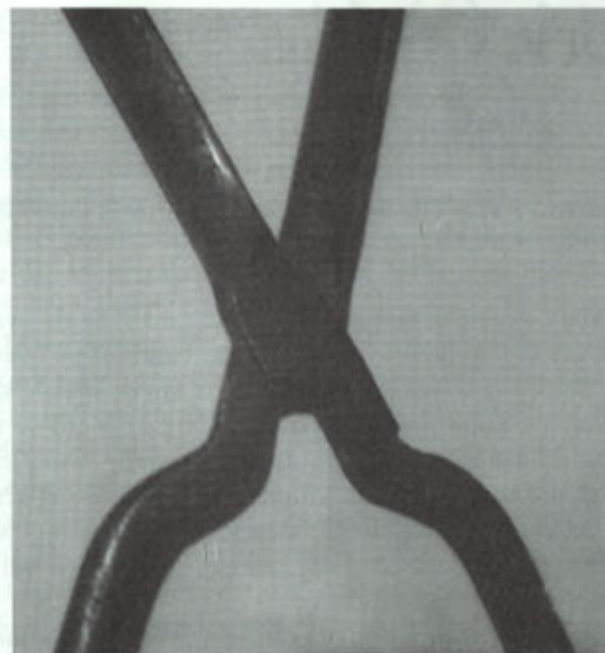
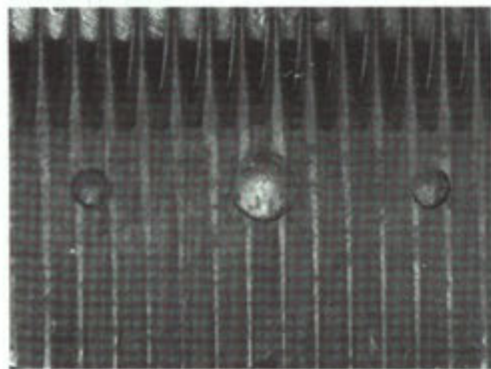
Voor mij is het nu tijd om te stoppen als sectieleider. Frans van de Weerdt wordt de nieuwe voorman. Ik blijf wel nog actief binnen de sectie en er zijn nog genoeg plannen voor de toekomst. Ook tijdens het jubileumfeest zal de sectie Streekmuseum zich weer op diverse plekken presenteren en dat proberen we te blijven doen.

Frans, veel succes!

Wat maog 't zien?

De afbeelding in het vorige nummer is een tondeuse om het vee te scheren voordat het in de wintermaanden op stal ging.

Het enige goede antwoord is deze keer van Tiny Doyen. Ze ontvangt van ons een toepasselijk presentje.

De nieuwe "Wat maog 't zien?"

Is bovenstaande afbeelding een gedeelte van een:

A. Windwijzer B. Klompengereedschap C. Krultang

Reacties alleen schriftelijk naar Rijksweg 57, 6247 AB te Gronsveld.

John van de Weerdt

77-jarige inwoner van Gronsveld maakt voetreis van 1400 km

In het Savelsbos woonden aan het einde van de 18^e eeuw twee kluizenaars. Hun kluis lag op de plaats waar nu de voormalige boswachterwoning 'De Beuk' staat. Na de dood in 1818 van de laatste kluizenaar 'Vader' Alexander, afkomstig uit Valmeer (België), werd de woning een tijdlang verhuurd aan een Waal. 't Salpietermenneke' werd hij door de mensen van Gronsveld genoemd. Volgens de overlevering schraapte hij de salpeterhoudende aanslag van de wanden van de nabijgelegen mergelgroeven en verkocht deze als meststof aan boeren, tot in het Luikerland toe.

In het voorgaande hebben we gesproken over twee kluizenaars. Van de eerste, zoals gezegd 'Vader' Alexander, zijn enige bijzonderheden bekend. Zo liep hij in de processie van Gronsveld voorop met een vaandel, had hij een bedevaart naar Rome ondernomen en vandaar een aantal relikwieën meegebracht die hij bij testament aan de kerk van Gronsveld vermaakte. De bij hem inwonende kluizenaar was tot op heden een grote onbekende. We wisten niet hoe hij heette en niet van waar hij afkomstig was. Deze leemte in onze kennis is nu dank zij de archiefstukken uit München opgevuld. Maar voor we uw nieuwsgierigheid gaan bevredigen, eerst wat informatie over het fenomeen 'kluizenaar'.

Kluizenaars

Kluizenaars, ook wel (h)eremieten genoemd, waren mannen (soms ook vrouwen), bijna altijd leken, zonder enige kerkelijke wijding. Ze woonden in een open en voor iedereen toegankelijke kluis. Was er al sprake van een priester-kluizenaar, dan vond men naast de woonkluis een kapel waarin de H.Mis werd opgedragen. De kluizenaar, die niet gehuwd mocht zijn, woonde meestal alleen. Soms kwam het voor dat twee of meer kluizenaars samen huisden zoals het geval was in de kluis onder de Zonneberg bij Sint-Pieter. Ook Gronsveld vormde een uitzondering op de regel.

Wat waren dat nu voor mensen?

Soms waren het monniken die met verlof van de kerkelijke autoriteiten het klooster hadden verlaten, dan weer boetvaardige zondaars die, voor hun eigen veiligheid, hun woonomgeving ontvlucht waren. Ook waren het wel eens personen die in boete en eenzaamheid moesten voortleven omdat hun dit als penitentie was opgelegd. Wat de beweegredenen van onze Gronsveldse kluizenaars zijn geweest, hebben we niet kunnen achterhalen.

In de 17^e en 18^e eeuw was het in deze streken een soort mode geworden een kluis te verbinden met een kasteel. Daarbij was eigenbelang van de kant van de kasteelheer zeker niet uitgesloten. Ongetwijfeld had de aanwezigheid van een kluizenaar in wildrijke bossen voor eventuele stropers een zekere afschrikwekkende werking. De kluizenaar fungeerde dus als het ware als een goedkope jachtopziener. Misschien is dit in Gronsveld ook het geval geweest. Maar een feit is, en dat zullen we verder in het verhaal zien, dat de in München wonende graaf in 1776 van de aanwezigheid van een kluizenaar in de grafelijke bossen geheel onkundig was.

Het leven van kluizenaars, zo ver van de bewoonde wereld, was een leven zonder comfort. Wanneer de H. Mis in de parochiekerk was bijgewoond, ondernamen de Gronsveldse kluizenaars de terugtocht naar de Riessenberg over wegen die, vooral in het najaar en de winter, deze naam niet verdienden. In de kluis baden ze de voorgeschreven dagelijkse gebeden, hielden hun meditatie en werkten op hun akker. De akker bij de Beuk was drie roeden (1200 m²) groot en lag waarschijnlijk in het dal aan de Daorweg omdat daar een put aanwezig was. Ze teelden, volgens eigen zeggen, aardappels, suikerbieten en bonen. Ook zullen er rond de kluis nog wat kippen hebben rondgelopen. In de literatuur komen we vaak kluizenaars tegen die zich bij tijd en wijle bezig hielden met het geven van onderwijs aan kinderen uit nabijgelegen dorpen. Van de Gronsveldse kluizenaars is niet bekend of zij dat ook deden. Vooralsnog moeten we er vanuit gaan dat de enige dienst aan de dorpsgemeenschap bestond uit het dragen van een vaandel tijdens de processie.

Hoe zagen ze eruit?

Om kluizenaars te onderscheiden van kloosterlingen was door de bisschop van Luik een reglement uitgevaardigd waarin kleding en voorko-

men van de kluzenaars nauwkeurig omschreven waren. Volgens dat voorschrift moesten zij een grof en eenvoudig habijt zonder knopenkoord of scapulier (schouderkleed) dragen. In plaats van het knopenkoord, dat door de franciscanen werd gedragen, droeg de kluzenaar een leren riem om zijn middel. Hij droeg schoenen en kousen en geen sandalen met blote voeten zoals de franciscanen. Zijn habijt diende kort te zijn, dat wil zeggen: het mocht niet tot op de voeten afhangen. Oorspronkelijk droegen zij nog een korte en spitse kap, maar omdat deze te veel leek op het kledingstuk van kloosterlingen, werd die later verboden. Verder mochten zij geen tonsuur (kruinschering) laten aanbrengen (voorbehouden aan geestelijken) en waren ze verplicht hun baard te laten groeien. Meestal droeg de kluzenaar een stok die als steun diende en om kwade honden te verjagen. En die kwade honden kwam hij vaker tegen dan hem lief was. Hij leefde namelijk niet alleen van hetgeen zijn akker en pluimvee opbrachten, hij hield als aanvulling op dit karige rantsoen ook bedeltochten (aalmoezen, voedsel). Deze bedeltochten mocht hij volgens genoemd reglement twee maal per week in de buurt houden, binnen bepaalde grenzen. Vooral in november (de slachtmaand) ging de eremiet 'op termijn'. Waren de boeren die net een varken geslacht hadden hem goed gezind, dan kon hij rekenen op de z.g. 'eremietensjeenk', geen ham zoals de naam doet vermoeden, maar een hele of halve varkenskop die in de kluis werd ingezouten.

Naar schatting telde Limburg wel een honderdtal kluzen. Zo stonden er in Zuid-Limburg kluzen in Bemelen, Bingelrade, Caberg, Doenrade, Geleen, Geulle, Heer, Heerlen, Houthem, Jabeek, Maastricht, Nijswiller, Rolduc, Sint-Pieter (Slavante), Sittard, Stein, Urmond, Vaesrade en Valkenburg.

Op 2 juli 1783 vaardigde keizer Josef II van Oostenrijk, ook wel 'de koster-keizer' genoemd omdat hij zich veel met kerkelijke aangelegenheden bemoeide, voor de Oostenrijkse Nederlanden een decreet uit dat de ondergang zou betekenen voor alle kluzen die in zijn gebied bestonden. Hij bepaalde: 'Alle kluzenaars, zich bevindende in bossen of op het platteland zullen binnen veertien dagen hun habijt moeten afleggen en hun kluis verlaten.' En verder: 'Wethouders en officieren mogen de aanwezigheid van dergelijke 'onnutte' lieden in hun ressort niet langer gedogen.' De Gronsveldse kluzenaars werden niet door deze keizerlijke oekaze getroffen. Gronsveld immers was een vrije rijksheerlijkheid en daardoor niet onderworpen aan deze wetten. Kluzenaar Vader Alexander zou nog tot 1805 de kluis op de Riessenberg blijven bewonen, waarna hij terugkeerde naar zijn geboortedorp Val-Meer bij Riemst.

Wie was de onbekende kluzenaar?

Het wordt tijd dat we gaan kennis maken met de man die Vader Alexander zoveel jaren in de kluis op de Riessenberg gezelschap heeft gehouden. Volgens eigen zeggen was zijn naam Jacob Hagemester. Hij was afkomstig uit Maastricht, maar daar niet geboren, en de zoon van een kleermaker. Zelf had hij ook voor kleermaker geleerd maar of hij zijn vak in Gronsveld ook daadwerkelijk heeft uitgeoefend is niet bekend. Sinds 1754 bewoonde hij de kluis op de Riessenberg die naar zijn zeggen 'drie puxen' van het kasteel was gelegen. 'Drie puxen': waarschijnlijk drie keer de schootsafstand van een buks.

Maar dan: juni 1775. In Gronsveld gonsde het van de geruchten: 'Hebs te 't al gehuurd? D'n eremiet, dè van Mesjtreech, gèit bèjwëg. 'r Gèit sjyns hil wiéd eweg en kômp pas uüver e jaor truk. 'r Zal toch neet gaans doérèin zièn?' De mensen van Gronsveld hadden geen ongelijk. De 77-jarige Hagemester had inderdaad het voornemen gemaakt om op bedevaart te gaan en wel naar Einsiedeln, een Mariaoord gelegen in het tegenwoordige Zwitserland, 700 km van Gronsveld. Dat je in die tijd de 77-jarige leeftijd bereikte was al bijna een wonder, maar dat je ook nog besloot zo'n lange pelgrimage te ondernemen, dat was een godswonder. De mensen kwamen er niet over uitgepraat. Iedereen wist het, rentmeester Lebens, de pastoor, de hele bevolking. Alleen de in Maastricht wonende grafelijk commissaris Prümmer wist nergens van. Hij kwam er pas achter toen Hagemester al lang en breed vertrokken was. Maar daarover later.

Einsiedeln was een genadeoord voor Zwitsers die tijdens de reformatie katholiek waren gebleven. Zijn faam en uitstraling waren ongekend; men zou het kunnen vergelijken met de bekendheid die Lourdes heden ten dage geniet. In het jaar 1466 pelgrimeerden 130.000 gelovigen naar Einsiedeln; in 1771 was dit aantal aanzienlijk terug gelopen, maar toch waren het er nog altijd 62.300. Volgens de legende had Christus hier in 948 met assistentie van engelen een kapel ingewijd. De plechtigste dag van het kerkelijk jaar was 14 september, waarop dit feit herdacht werd. Na afloop van de plechtigheden werd een groot vuurwerk afgestoken, maar onze kluzenaar heeft van dit alles niets meegekregen want op 14 september 1775 bevond hij zich nog in Gronsveld.

Vóór zijn vertrek naar Einsiedeln kreeg hij van de schepenen van Gronsveld een door rentmeester Johan Frans Lebens opgestelde en op 11

oktober 1775 gedateerde aanbevelingsbrief mee. Jammer genoeg was deze in het Nederlands gesteld. Het is dus maar zeer de vraag of Hagemester op zijn reis door het Duitse Rijk daar veel profijt van heeft gehad. Lebens en de schepenen verklaarden dat de kluizenaar gedurende de jaren dat hij in Gronsveld had gewoond, zich 'loffelijk en exemplaarlijk' had gedragen. Aangezien zijn kluizenaarsschap ook meebracht 'om van aelmoossen en chariteiten te leven' werd alle 'hoge en lage officiers' verzocht hem 'vrij en onverhindert te laeten passeren'. Maar een pelgrim had ook altijd een verklaring bij zich waarin de pastoor van de parochie diens rechtgelovigheid erkende en bevestigde. Zo ook Hagemester. De door pastoor Meyers opgestelde brief zal wel meer effect hebben gesorteerd dan de verklaring van Lebens, want de brief van de pastoor was in het Latijn gesteld. Met dit document zal Hagemester ongetwijfeld entree hebben gekregen in pastorieën en kloosters die hij op zijn lange tocht passeerde.

Waarom zijn eeuwenlang pelgrimstochten ondernomen? Wat dreef mensen van alle rangen en standen? Het voornaamste motief was wel het geloof in God en het vertrouwen op Zijn heiligen. Een andere beweegreden was het bezoek aan de heilige plaatsen en het verwerven van relikwieën.

De beweegreden van Hagemester is niet meer te achterhalen. Is hij onder de indruk gekomen van de verhalen die zijn huisgenoot Alexander vertelde over diens reis naar Rome? In ieder geval zal hij hem bij de voorbereidingen voor de lange tocht van advies hebben gediend. En adviezen hadden pelgrims, die voor de eerste keer een lange pelgrimage ondernamen, hard nodig. Men was vaak in het geheel niet op de hoogte van de precieze ligging van het genadeoord. Hagemester waarschijnlijk ook niet. Want in het dorp had hij verteld dat hij naar Einsiedeln ging, ergens diep in Duitsland. Verder reikte zijn topografische kennis kennelijk niet.

Er bestond wel een soort gids voor pelgrims maar dat was een lijvig boekwerk dat moeilijk meegenomen kon worden en waarvan de aanschaf de financiële middelen van de kluizenaar ver te boven zal zijn gegaan. En dan blijft natuurlijk de vraag of Hagemester wel kon lezen.

Of Alexander hem precieze informatie over de route naar Einsiedeln heeft kunnen geven, weten we niet. Vaak kreeg een aspirant-pelgrim van degene die al eerder een tocht gemaakt had niet meer te horen dan 'het is ver', 'erg ver', 'drie dagen, vijf weken, vier maanden, twee jaren.' En ook al zou men met afstandsmaten gerekend hebben, dan bleef nog het

probleem dat de maten voor elk land, en voor Duitsland voor elke staat, verschilden. Maar hij zal hem ongetwijfeld algemene informatie over kleding, voeding en onderdak hebben kunnen geven. Zeer belangrijk waren tijdens de lange tocht de kwaliteit van eten en drinken, het onderdak, de mogelijkheid om aalmoezen te vragen, geld voor tol bij bruggen en wegen, voor medicijnen en eventueel geld om een tolk te betalen. Dit laatste had Hagemester niet nodig want hij sprak, zoals we verderop zullen zien, redelijk Duits. Uiteraard moest het schoeisel van uitstekende kwaliteit zijn, niet nieuw en reeds ingelopen. Een lange mantel was ook

onontbeerlijk. Die beschermde tegen regen en kou en kon 's nachts in noodgevallen dienst doen als deken. De breedgerande hoed beschermde het gezicht tegen de zon en zorgde ervoor dat de regen niet in de nek liep. Verder: een fles met drinkwater en een stevige wandelstok. Het was ook gebruikelijk het water in een uitgeholde pompoen of in een varkensblaas mee te voeren. In de tas die over de schouder of aan de wandelstok hing, zat onder andere reservekleding, kleding die, naar huidige normen, noch gemakkelijk, noch doelmatig genoemd kan worden. In de tas bevonden zich verder: een paar reservezolen, een leren beker en een zo genaamde vuurslag of tondeldoos. Een mes om brood te snijden werd aan de gordel gedragen en een lepel stak in de hoedband. Misschien heeft Hagemester een aantal zaken van Alexander kunnen lenen. Het zal echter niet van harte zijn gegaan. Want het is meer dan waarschijnlijk dat hij zijn kluisgenoot ten stelligste heeft ontraden een dergelijk waagstuk te ondernemen. Want een waagstuk was het. Op pelgrimage gaan en reizen betekende 'arbeid'. Het is ook niet toevallig dat het Engelse woord voor reizen 'to travel' en het Franse 'travailler' (werken) aan elkaar verwant zijn. Pelgrims moesten een meer dan gemiddeld goede conditie hebben. Ze moesten hitte en koude, honger en dorst, ziekte en ongedierte verdragen. Het kwam geregeld voor dat rijke pelgrims onderweg door struikrovers overvallen en van al hun bezittingen beroofd werden. Nu zal onze kluizenaar geen gevaar te duchten hebben gehad. In de armelijk geklede grijsaard zullen zij geen slachtoffer gezien hebben. Als men een armelijke indruk maakte leverde dat zelfs een voordeel op. De kans dat men onderweg geholpen werd was dan veel groter. Het grootste probleem waren de wegen. Evenals in de rest van Europa waren die in Duitsland abominabel slecht. Niet gewoon slecht, ze hadden de naam de slechtste van Europa te zijn. Men zou ze kunnen vergelijken met onze bospaden en veldwegen zoals die er na langdurige stortregens uitzien. Bij regenbuien liepen de gaten vol water, stof veranderde in modder en holle wegen werden als snelstromende beken. Gaat u na een flinke regenbui maar eens richting Cadier en Keer via de Helweg, dan kunt u zich enigermate een voorstelling vormen.

Hagemester zou deze problemen hebben kunnen omzeilen door het grootste deel van de reis per schip via de Rijn te maken. Maar het is erg onwaarschijnlijk dat hij dat gedaan heeft. Er waren namelijk twee mogelijkheden: óf hij betaalde, maar daar was hij te arm voor, óf hij verdiende zelf de bootreis door aan boord te werken, maar daar was hij als 77-jarige ongetwijfeld niet toe in staat. Hij is dus meer dan waarschijnlijk te

voet gegaan. Een voettocht gold als een echte pelgrimsreis omdat ook Jezus en zijn apostelen te voet reisden. Verder had deze manier van reizen het voordeel dat men onderweg de op de route liggende heilige plaatsen kon bezoeken en op zondag de H.Mis kon bijwonen, iets wat voor per schip reizende pelgrims zeer moeilijk, zo niet onmogelijk was. Het feit dat het grootste gedeelte van de tocht door Duitsland voerde, bood ook voordelen. Allereerst het feit dat Hagemesters kennis van het gesproken Duits redelijk was. Verder was dat gedeelte van Duitsland relatief dichtbevolkt: om de vier kilometer lag wel een pastorie en de kloosters lagen op een dagafstand lopen van elkaar. En zou een passerende, meedogende voerman de arme oude man geen plaats op de bok of op de kar hebben aangeboden? Zeer waarschijnlijk wel, want het gold als de hoogste christenplicht pelgrims alle steun te geven die zij nodig hadden. Een nadeel van het te voet reizen was gelegen in het feit dat men ervoor moest zorgen vóór het sluiten van de stadspoorten binnen te zijn, anders was men verplicht de nacht buiten de stadsmuren door te brengen, iets waarmee commissaris Wolfgang Zollner tijdens zijn reis van München naar Gronsveld bij Ulm ook al geconfronteerd was geweest. Maar die reisde wel per koets.

Het meest geliefde voedsel onderweg was brood en kaas, die, mits droog bewaard, lang eetbaar bleven. Vaak kon men ook gebruik maken van de mogelijkheid in een klooster de warme maaltijd te gebruiken. De rijke pelgrims kregen dan o.a. gebraden vlees (dat zij zelf moesten betalen), de arme, zoals Hagemester, moesten zich tevreden stellen met een stampot van gerst, peulvruchten en olie. Maar dat was dan wel gratis. De rijken dronken wijn, de armen bier of appelwijn. Het drinkwater was namelijk vaak zo sterk verontreinigd dat het grote gevaren voor de gezondheid opleverde.

Als we ervan uitgaan dat Hagemester niet lang na het in ontvangst nemen van de aanbevelingsbrieven van pastoor Meyers en rentmeester Lebens, einde oktober 1775, aan zijn reis is begonnen, en als we weten dat hij op 26 april 1776 in München aankwam, dan betekent dit dat hij per dag vier kilometer aflegde. Dit is zelfs voor een 77-jarige erg weinig. Waarschijnlijk heeft hij de wintermaanden in een klooster, in een of meer pastorieën of bij welwillende medechristenen doorgebracht. Welke route hij naar Einsiedln heeft genomen is in de archieven niet te vinden. We kunnen de vermoedelijke route echter wel reconstrueren. Ervan uitgaande dat hij, gezien zijn hoge leeftijd, het minst heuvelachtige traject heeft gekozen, zal hij wel als volgt zijn gelopen: Gronsveld, Keu-

len, dan door het Rijndal tot Waldshut. Vervolgens in zuidelijke richting het dal van de Aare volgend en daarna het dal van de Lemaat en enkele andere riviertjes. Totale afstand ongeveer 700 km.

Toen de kluizenaar op doorreis naar Einsiedln in München arriveerde, nam hij een kloek besluit en klopte aan bij het grafelijk paleis van de graaf van Gronsvelt. Daar wachtte hem een ontvangst zoals hij zich die in zijn stoutste dromen niet had kunnen voorstellen. De graaf was zo vereerd met het bezoek van de man Gods uit zijn zo ver afgelegen graafschap, dat hij met alle egerds werd binnengehaald. De kluizenaar verontschuldigde zich voor zijn onaangekondigde bezoek. Op de op licht verwijtende toon gestelde vraag van de graaf of hij zijn voorgenomen bezoek aan München niet aan commissaris Prümmer had gemeld, antwoordde de kluizenaar dat hij oorspronkelijk niet het voornemen had gehad de graaf te bezoeken. Pas toen hij op een dagreis van München verwijderd was, was het idee bij hem opgekomen om bij de graaf zijn opwachting te

maken zodat hij bij zijn thuiskomst de inwoners van Gronsvelt van alles over hun heer zou kunnen vertellen.

De graaf was onder de indruk: eindelijk kreeg hij een inwoner van Gronsvelt in levenden lijve te zien. In de maanden die volgden zou hij tot drie maal toe in brieven aan Prümmer zijn ontmoeting met de kluizenaar beschrijven, zo was hij onder de indruk geraakt. De graaf informeerde naar de afkomst en de levensloop van de kluizenaar. 'Die vertelde hij mij met de bescheidenheid die men van een persoon in zijn hoedanigheid kan verwachten.' De graaf was bijzonder ontstemd over het feit dat hij er nu pas achter kwam dat zich in Gronsvelt een kluis bevond, 'iets waarover mijn commissaris nooit iets heeft gemeld, vermoedelijk omdat hij dat niet de moeite waard vond', zo gaf hij Prümmer een veeg uit de pan. 'Ik zou het op prijs hebben gesteld als de kluizenaar het al zo lang beloofde plan over Gronsvelt had meegebracht zodat ik mij met hem bijvoorbeeld had kunnen onderhouden over de toestand van de grafelijke bossen. Dit gesprek zou geen problemen hebben opgeleverd omdat hij zo goed Duits spreekt dat we elkaar uitstekend begrepen hebben.'

Ook wilde de graaf wat meer informatie over Gronsvelt, het graafschap dat hij nauwelijks kende, waarvan hij niet wist waar het precies lag en dat hij nog nooit had bezocht. De kluizenaar vertelde hem dat Gronsvelt drie café's telde, twee hoefsmeden, twee wagenmakers, drie smeden, één schoenmaker en één brouwer. De rest van de bevolking leefde vrijwel in zijn geheel van de landbouw.

Na het onderhoud dat een paar uur duurde kreeg Hagemester een rondleiding door het paleis en werd hij voorgesteld aan de gravin en aan de kinderen. Van de graaf kreeg hij tien gulden reisgeld en van de gravin één daalder. Voor het diner werd hij aan de officierstafel genodigd en hij mocht daarna in het grafelijk paleis overnachten. 's Anderendaags werd ten paleize ter ere van de hoge gast een banket aangericht en de kluizenaar moest, of hij nu wilde of niet, herhaalde malen toosten met een groot aantal aanwezige edelen. Stelt u zich eens voor: de grijsaard, met verwilderde baard en schabbig habijt, temidden van de in prachtige kledij gestoken edelen, met hen klinkend en wijn drinkend, hij die alleen het klare water van de put onder aan de Riessenberg kende.

Ter afsluiting kreeg hij van de graaf nog een schildpadden tabaksdoos, een reispas, een zilveren gedenkpenning van het geslacht Törring-Gronsvelt en, onder gesloten couvert, een brief voor de grafelijk commissaris Prümmer in Gronsvelt.

Op 29 april om 6 uur 's ochtends vertrok de kluizenaar, 'in vollkommener Freud und Danckbarkeit über die empfangene Herrschaftlichen Gnade.'

Over zijn verblijf in Einsiedeln is niets bekend. Het eerste dat we weer van hem vernemen is het feit dat hij, na een voetreis van 1400 km, op 22 december 1776 in Gronsveld terugkwam. Deze mededeling is van commissaris Prümmer die pas op 5 mei 1776 erachter was gekomen dat Hagemester aan zijn pelgrimage was begonnen. 'Ik heb pas in Gronsveld vernomen dat de kluzenaar Jacob Hagemester enige weken geleden op pelgrimage is vertrokken naar een niet nader genoemde bedevaartsplaats, ergens diep in Duitsland.' Hij had in het dorp verteld dat hij op zijn terugreis via München zou gaan en dat hij bij de graaf zijn opwachting zou gaan maken.' Bij deze mededeling moeten twee kanttekeningen worden gemaakt. Allereerst was Prümmer bijzonder onnauwkeurig toen hij vertelde dat de kluzenaar 'enige weken geleden' uit Gronsveld was vertrokken, half april dus. Hagemester was echter al op 26 april in München gearriveerd. In tegenstelling tot wat de kluzenaar aan de graaf had verteld, meldde Prümmer dat het een vooropgezet plan van de eremiet was geweest. Wie sprak nu de waarheid? We zullen het wel nooit te weten komen.

In voornoemde brief kan Prümmer, die een hekel had aan de clerus en aan alles wat daaraan verwant was, (kluzenaars bijvoorbeeld) niet nalaten nog een stekelige opmerking richting Hagemester te maken. 'Ik denk niet dat het nodig is de man te beschrijven; u zult er zelf wel achter komen', om dan vilein te eindigen met 'overigens gedraagt hij zich erg netjes.'

Na het vertrek van de kluzenaar richting Einsiedeln had de graaf in een brief aan Prümmer zijn bezorgdheid over 's mans gezondheid uitgesproken. 'Meld me onmiddellijk als hij in Gronsveld is aangekomen, denn unterwegs konnte er erkranken oder sterben'. Sterven zou de kluzenaar niet onderweg, wel 'erkranken'. En ernstig ook. In Zwitserland heeft hij een hele maand in het ziekenhuis verbleven, geveld door een aanval van de 'flügende gicht', 'vliegende jicht', een ontstekingsachtige zwelling van verschillende gewrichten die met hoge koorts en hevige pijn verloopt en die telkens terugkeert. Zijn verblijf had hij zelf moeten betalen; het reisgeld dat hij van de graaf en gravin had gekregen was hem dus buitengewoon goed van pas gekomen.

Ook na zijn terugkeer in Gronsveld (voor Prümmer had hij een grote rozenkrans uit Einsiedeln meegebracht) werd hij nog bij voortdurend geplaagd door pijnlijke jichtaanvallen, gepaard gaande met hoge koorts. Men vreesde zelfs voor zijn leven. Hij kon nauwelijks nog lopen of rechtop staan. Cynisch merkte Prümmer op dat dit wel zijn laatste pelgrimstocht naar Einsiedeln zou geweest zijn.

Hagemester leefde nog een half jaar. Het zal geen gemakkelijke tijd zijn geweest.

Op 4 juni 1777 overleed hij en werd daags erna op het kerkhof van Gronsveld begraven.

In zijn brief van 7 juni 1777 vermeldt Prümmer in een voetnoot: De Gronsveldse kluzenaar heeft het tijdelijke met eeuwige verwisseld.

Zijn pelgrimstocht hier op aarde was ten einde.

Gilles Jaspars

illustraties: Harry Huveneers

Ook zilver voor de Sectie Natuur

In het eerste nummer van Grueles, december 1980, is de doelstelling van de Sectie Natuur als volgt omschreven:

- het wekken van belangstelling voor en het verlenen van medewerking aan het behoud van de natuur;
- het stimuleren van een verantwoord gedrag in landschap en natuur.

Nu, 25 jaar later, staan we even stil bij de toen geformuleerde doelstelling en stellen vast dat ze nog steeds van toepassing is. Belangrijker nog, ze kan naar onze overtuiging nog vele jaren mee!

In hoeverre we ons de afgelopen 25 jaar gekweten hebben van de ons zelf opgelegde taken is moeilijk door ons te beoordelen. Laten we eens terug kijken en onze zegeningen tellen.

De Sectie Natuur is al vanaf de oprichting van Stichting Grueles actief. Pim van de Weerdt ging meteen voortvarend aan de slag en kreeg hulp van zijn vrouw Ina, Frans Huits jr., en Jan Weertz. Ze namen zich voor elk voorjaar een opschoonactie te organiseren, drinkpoelen te adopteren en informatieavonden, cursussen en excursies te geven. Daarnaast werd een nestkastproject gestart en werd aandacht besteed aan de wintervoeding van vogels.

Andere belangstellenden werden opgeroepen om mee te doen. Guido Martens, Piet Roosen, Sophia Jonkman-Swart en de jongelingen Guy Jaspars, Christiaan Eerlingen, Victor Dassen, Loek Mingels en René Hayen meldden zich aan. Nu, 25 jaar later, bestaat de sectie uit Bèr Houten, Hub. Wolfs, Mathieu Caris, Suzanne Pittie, Monique Segers, Margot Houten, Piet Huvener, Ina en Pim van de Weerd, Margot en Frans van de Weerd en José en Hub. Reumers.

Opschoonactie

Op 11 april 1981 werd de eerste opschoonactie gehouden: 46 deelnemers waarvan 34 kinderen. De bermen en veldwegen van ons buitengebied kregen een flinke schoonmaakbeurt. De grote hoeveelheid puin en rom-

Opschoonactie in de beginjaren.

mel deed de sectie besluiten het daaropvolgende jaar weer een opschoonactie te organiseren. Helaas hebben we tot op de dag van vandaag deze actie jaarlijks moeten herhalen. Vanaf 1993 hebben we hierbij assistentie van WBE Savelsbos.

Maken we de balans op dan komen we tot de trieste constatering dat in 25 jaar zo'n slordige 100 m³ zwerfpuil is opgehaald. Verheugend is wel dat we jaarlijks met een grote schare kinderen en volwassenen de klus klaren.

De hamster (koënwoüf)

Geen succesverhaal over dit beestje en dus ook geen zegening voor de Sectie Natuur. In de eerste jaargang nr. 4 wijdde de Sectie Natuur een artikel aan de hamster. De hamsterpopulatie ging overal met rasse schreden achteruit. Slechts op enkele akkers nabij Gronsveld en Rijkholt kwamen ze nog voor. De hamster is sinds 1973 een beschermde diersoort. Maar de roggeakkers, waar de hamster het van moest hebben, verdwenen zienderogen, en dus ook de hamster. Natuurbeschermers en overheid hebben te laat ingezien dat verspreid liggende, kleinschalige roggeakkers redding hadden kunnen brengen. Nu moeten enorme inspanningen geleverd worden om de soort voor Nederland te behouden.

Napraten bij de Beuk na een opschoonactie, samen met de WBE.

Eijsder Beemden

Vanaf 1982 is de Sectie Natuur nauw betrokken bij de herinrichting van het grindgat aan de Maas. De grindboeren waren vertrokken, de terreinen lagen braak en allerlei instanties en individuen probeerden zich meester te maken van de vrijgekomen ruimte. De West-Europese vogelwereld had het grindgat ook al ontdekt. Op zich niet vreemd want veel vogels oriënteren zich tijdens de jaarlijkse trek onder andere op rivieren. Ontstaan naast zo'n rivier nieuwe waterplassen met helder water, dan nemen vele watervogels spoedig bezit van de nieuwe ruimte.

In 1988 is het gebied overgedragen aan de gemeente Eijsden. Het door de gemeente te plegen onderhoud, het maaien van de begroeiing, bleek te duur en was volgens natuurbeschermers zeer ongewenst. Vervolgens werd getracht het beheer te laten verrichten door een kudde schapen en koeien. Helaas onttaarde dit weer in pure veeteelt in plaats van natuurbeheer, zodat natuurverenigingen in de regio zich gedwongen voelden actie te ondernemen richting gemeente Eijsden. De Sectie Natuur nam prominent deel aan het overleg met de gemeente wat op 9 juni 1995 resulteerde in een overdracht van het gehele gebied, inclusief 18 ha aangrenzende weilanden aan de Stichting Limburgs Landschap. Een gouden greep, zo blijkt tot op de dag van vandaag. Veel natuur-

liefhebbers, wandelaars en vooral vogelaars bezoeken het gebied op zoek naar zeldzame vogels zoals de dwergaalscholver, de grote zilverreiger, de parelduiker of zelfs de zeearend. Maar ook de aanwezigheid van ijsvogel, grote zaagbek, oeverloper, scholekster, wielewaal en spotvogel lokt menig liefhebber naar de Eijsder Beemden.

Nestkasten

De Stichting Instandhouden Kleinschalige Landschapselementen (IKL) verzocht ons in 1992 mee te doen aan een nestkastproject voor de in nood verkerende kerkuil. De kerkuilenstand ging hard achteruit en onderzoek had aangetoond dat het ontbreken van geschikte broedlocaties een van de belangrijkste oorzaken was. Met de plattegrond van Gronsveld en Rijckholt op tafel gingen we op zoek naar boerderijen en grote huizen waarvan we het vermoeden hadden dat ze mogelijk geschikt zouden zijn voor het plaatsen van een nestkast. Zo werden, verspreid over Gronsveld en Rijckholt, tien locaties gevonden en door ons van nestkasten voorzien. Bij het plaatsen van een bepaalde kast kregen we zelfs hulp van de brandweer Maastricht. De hanenbalk in de schuur van hoeve Waterrijk (fam. Struyker Boudier) is zo hoog dat de ladderwagen uitkomst moest bieden. Na een aarzelend begin zijn vanaf 1995 elk jaar gemiddeld twee kasten bezet geweest mét uitvliegende jongen; een bevredigend resultaat. Inmiddels was een kleinere soortgenoot, de steenuil, ook in de problemen geraakt omdat geschikte broedlocaties niet of nauwelijks nog aanwezig waren. Steenuilen broeden het liefst in boomholten van oudere bomen. Onze hoogstamboomgaarden leenden zich hier uitstekend voor maar waren in rap tempo verdwenen. In 1997 kregen we van het IKL het verzoek ook aan het nestkastproject voor steenuilen mee te doen. En weer gingen we met de plattegrond op tafel op zoek naar geschikte locaties. Nu naar weilanden met daarin enkele oudere bomen. De eigenaren gaven allemaal toestemming en zo werden er 14 nestkasten geplaatst. Ieder jaar maken twee tot drie paartjes steenuilen gebruik van deze kasten. De meeste kasten die we geplaatst hebben worden overigens jaarlijks gekraakt door vooral koolmezen en een enkele keer door spreuwen, ringmussen en kauwen.

Klokke Roeland (Europapark)

1992. Het park was in verval geraakt en er waren plannen om er een hotel te bouwen. Het zag er voor het voortbestaan van het park beroerd uit. Dankzij brede steun uit de Gronsveldse bevolking bleef het park behouden. De gemeente werd bereid gevonden om een groot deel van

het park te restaureren. Na deze restauratie hebben diverse verenigingen er festiviteiten gehouden. Het is te hopen dat bij het zoeken naar een herbestemming voor het voormalige restaurant ook aandacht zal zijn voor verdere restauratie van het theehuisje en de wintertuin.

Heropening van het park na de restauratie.

Boomplantdag

De jaarlijks terugkerende boomplantdag vindt plaats op de eerste zaterdag van de lente. Op initiatief van de gemeente worden ergens in Gronsveld of Rijckholt bomen geplant. Meestal gebeurt dit in samenwerking met de kinderen van de basisschool. Voorafgaand aan de boomplantdag wordt bij de Sectie Natuur geïnformeerd naar geschikte locaties en boomsoorten. Zo herinneren we ons de aanplant van rode kastanjes aan de Stationsstraat en de aanplant van hoogstamfruitbomen in een weiland nabij de school. Wat bomen planten betreft heeft de Sectie Natuur de afgelopen jaren ook zelf initiatieven genomen. Zo hebben we vier essen geplant op het talud nabij de kruising Saovelswäg/Voerenwäg en we plantten een treures bij het veldkruis op de hoek Stationsstraat/Oosterbroekweg. Helaas is de ent van deze treures al na een jaar afge-

storven en is de onderstam, een gewone es, doorgegroeid. Dus niet getreurd, we zijn ook blij met een gewone es. Aan de Vroendalsweg, op de groenstrook voor de peuterspeelzaal, hebben we een zomereik en een christusdoorn geplant.

Bij gelegenheid van het 10-jarig jubileum van Grueles hebben we, nadat we bij de festiviteiten gebruik mochten maken van het kasteelpark, als blijk van dank een Groéselder Kleumpke in het kasteelpark geplant en bij gelegenheid van de opening van de tentoonstelling over het Savelsbos, 10 september 1989, hebben we nabij 't Klooster in Rijckholt een hollandse linde geplant. Bij de heropening van de Rabobank heeft Grueles aan de bank een boom(bon) geschonken. Deze boom zou naast de bank geplant worden. Bij nader inzien bleek dit niet mogelijk en Grueles kreeg de bon terug met het verzoek elders een geschikte plek te zoeken. Deze werd gevonden bij het kapelletje aan de Voerenweg. We hebben daar een moseik geplant omdat deze boom smal en hoog opgaand is zodat hij in de toekomst het landbouwverkeer niet zal hinderen.

We kijken dus ook vooruit. Dat hebben we ook gedaan met betrekking tot de zwarte walnoot bij de Beuk. Al decennialang staat bij de Beuk een reusachtige zwarte walnoot op het randje van de afgrond. Zowel letterlijk als figuurlijk want vanwege zijn hoge leeftijd is hij niet meer zo vitaal. Er zit veel dood hout in en zijn jaren lijken geteld. Omdat wij dit een markante boom vinden op een markante plaats hebben we enkele jaren geleden iets verderop een jonge zwarte walnoot aangeplant waarvan wij hopen dat deze uiteindelijk net zo beeldbepalend wordt als zijn oude buur. Ook een markante boom was de walnoot, pal aan de Voerenweg in het weiland van Lyda Dodemont. Deze walnoot is uiteindelijk aan ouderdom bezweken en vervolgens geroid. In overleg met Lyda heeft de Sectie Natuur in 2003 een nieuw exemplaar geplant.

WBE Savelsbos

"De Wildbeheereenheid Savelsbos en de Sectie Natuur streven verschillende doelen na en kunnen niet samenwerken." Dit was een veelgehoord geluid toen we een aantal jaren geleden besloten toch op beperkte schaal te gaan samenwerken. Dit was mede ingegeven door het gezamenlijke gebruik van de Beuk en het feit dat we samen in een kleine gemeenschap wonen en werken. Men komt elkaar nogal eens tegen. Dan kun je maar beter mét elkaar zijn dan tegen elkaar. Bovendien levert de WBE in de persoon van Eddy Jacobs een uitstekende beheerder van de Beuk. Met hart en ziel houdt hij de Beuk in stand en ziet erop toe dat er niks 'verinneweerd' wordt. In hem vinden wij ook een goede gastheer wan-

neer wij ter plaatse een of andere activiteit hebben voor onze jeugdgroep of wanneer we met Staatsbosbeheer ons jaarlijks overleg hebben. Kortom, met respect voor elkaars mening is er wel degelijke ruimte voor een goede vorm van samenwerking.

Inventarisaties

Metten is weten. Dit geldt voor vrijwel alles in het leven maar zeker wanneer het natuurbeheer betreft. Regelmatig wordt de Sectie Natuur verzocht bijdragen te leveren aan landelijke inventarisatieprojecten. Het kan dan gaan om vogels, vlinders, planten, paddestoelen, noem maar op. Zo is er van 1998 tot en met 2000 medewerking verleend aan de Atlas van de Nederlandse Broedvogels en zijn we de laatste drie jaren bezig met het verzamelen van broedgegevens van de huiszwaluwen en Europese kanaries in Gronsveld en Rijckholt en de roofvogels in het Savelsbos. Dit laatste is dit voorjaar al van belang gebleken. De door het Staatsbosbeheer geplande rooi- en kapwerkzaamheden zijn aan de hand van de door ons verzamelde gegevens aangepast dan wel uitgesteld. Op verzoek van de gidsen van de vuursteenmijn hebben we een inventarisatie gemaakt van alle planten in de berm van de Romboutsweg (Troompelsweg) tot aan de vuursteenmijn, zodat ze vragen van bezoekers daarover kunnen beantwoorden.

Vogelexcursies

Vanaf 1987 organiseert de sectie excursies "vogels kijken". In de jaren 1987 tot en met 1989 werd dit nog gecombineerd met een aantal binnenlessen, maar vanaf 1990 wordt uitsluitend nog de natuur ingetrokken. Vanaf oktober staat elke eerste zondag van de maand een excursie op het programma, vooraf gepubliceerd in Binding, Etalage, Maaspost en Zondagsnieuws. Wat de laatste jaren overigens opvalt is, dat er vanuit Gronsveld en Rijckholt nauwelijks sprake is van nieuwe deelnemers aan onze excursies. Geen interesse? Nauwelijks voor te stellen! Te vroeg ontstaan? Dat zou kunnen! Maar bedenk dan wel wat u allemaal mist. Wat dacht u van ijsvogels, blauwe kiekendieven, koperwieken, blauwborsten, grote zaagbekken, enzovoort enzovoort, maar vooral lekker buiten zijn in de natuur met een gezellige club.

Grueles Keenderdäog

In het voorjaar 1996 werd de eerste 'Grueles Keenderdäog' georganiseerd. Deze dag was bedoeld om de kinderen van groep 7 en 8 van onze basisschool kennis te laten maken met de activiteiten van Grueles. De

Schape scheren bij Frans Sleijpen.

dialectlessen van Gilles Jaspars werden door de kinderen met grote interesse gevolgd. Veel kinderen bezochten voor het eerst van hun leven de Beuk en de molen, van John van de Weerd (Sectie Streekmuseum) kregen ze uitleg over oude gebruiksvoorwerpen en werktuigen zoals een 'vlèismuile' en een 'mélegersjaof'. Ze vormden een redactie en fotogroep voor het samenstellen en uitgeven van een eigen editie van de 'Grueles Keenderdäog Gezêt' en een grote groep kinderen ging met de Sectie Natuur aan de slag in het naast de school gelegen weiland van Zjêf Houten. Daar werd met hulp van Jan Piet Rietdijk een grote poel uitgegraven die vervolgens door de kinderen met plastic folie en aarde werd afgewerkt. Maar een poel is geen poel als er geen water in zit. En dus werd er weer een beroep gedaan op de brandweer van Maastricht. Vanaf het kerkplein werden de brandslangen uitgerold en aan het einde van de schooldag werd de poel gevuld. Kinderen zijn nu eenmaal kinderen en de combinatie van water en leem leverde onbedoeld een gigantisch modderballet op.

De eerste Grueles Keenderdäog was zeer succesvol verlopen. Iedereen was tevreden en dus werd besloten er een jaarlijks terugkerend evene-

ment van te maken. In de daarop volgende jaren heeft de Sectie Natuur samen met de kinderen nog een poel aangelegd (bij de Beuk) en er werd een planteninventarisatie gemaakt op de helling bij de Beuk. Van gedroogde planten en plexiglas werd een prachtig herbarium gemaakt en in de tuin van de school werd een natuurpad aangelegd en een zogenaamde beestentoren. Dit jaar hebben we met de kinderen een educatieve wandeling door het dorp gemaakt. Na afloop kreeg iedereen, kinderen, leerkrachten en hulp-ouders ter herinnering aan het zilveren jubileum van Grueles een buxusplantje aangeboden.

Jeugdnatuur

Vorig jaar vierde onze sectie op bescheiden schaal het feit dat de jeugdnatuurgroep 12,5 jaar bestond en daar zijn we heel trots op. Vanaf 1992 wordt voor belangstellende kinderen op niet-schoolse wijze aan natuur-educatie gedaan. Gemiddeld 25 kinderen nemen deel aan het zeer gevarieerde activiteitenprogramma. Gelet op afwijkende interesses zijn er twee leeftijdsgroepen. Wat krijgen de kinderen zoal voorgeschoteld? Een bezoek aan een stroopstokerij en een melkveehouderij, waar de kinderen meehelpen met het melken van de koeien en het voeren van de kalveren, behoren tot de vaste onderdelen. Bij de familie Sleijpen uit Rijckholt heeft het scheren van schapen al enkele keren op het programma gestaan en Marjet Meijerink, ook uit Rijckholt, leert ze hoe wol gesponnen wordt en tijdens een andere activiteit hoe manden gevlochten worden van wilgentenen. Marcel Brouwers, ook uit Rijckholt, vertelt de kinderen over het werk van de imker. Nestkastjes en voederkastjes timmeren voor onze vogels is ook een regelmatig terugkerend onderwerp evenals het bezoeken van oude mergelgroeven. Uiteraard ontbreken planten-, insecten- en vogelexcursies niet op het programma. Sinds enkele jaren is er zelfs in samenwerking met Staatsbosbeheer een onderhoudsproject aan het programma toegevoegd. Elk jaar wordt het plateau nabij de Beuk ontdaan van vlierstruiken. Ook staat er regelmatig een museumbezoek op het programma: het Natuurhistorisch Museum te Maastricht, het Musée de Zoölogie te Luik en het Limburgs Museum te Venlo.

Rariteiten

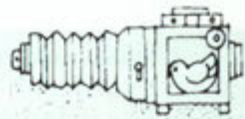
Sinds vele jaren een vaste rubriek in het laatste nummer van elke jaargang. Deze rubriek is er vooral dankzij u als lezer van Grueles. Elk jaar weer krijgen wij voldoende waarnemingen binnen om er een interessant artikel mee te vullen en wij hopen dat dit zo blijft.

Jeugdnatuurgroep met begeleiders voor het museum in Luik.

Ontwikkelingen in de natuur

Tenslotte een korte overpeinzing hoe onze natuur de laatste 25 jaar heeft doorstaan. Om met het slechte nieuws te beginnen. De wielewaal, gekraagde roodstaart, fluitier en kramsvogel zijn als broedvogel verdwenen en de veldleeuwerik is hard op weg ons eveneens te verlaten. De bergnachtsorchis, het soldaatje en de echte sleutelbloem worden niet meer aangetroffen. De hazelmuis is waarschijnlijk verdwenen en van de eikelmuis zijn nog slechts enkele territoria bekend. Daar staat tegenover dat het ree, 25 jaar geleden nog maar sporadisch een bezoeker van het Savelsbos, er niet meer weg te denken is. Ook wespendif, zwarte specht en middelste bonte specht hebben het bos tot hun broedgebied gemaakt en de stand van het vuurgoudhaantje is aanzienlijk toegenomen. De meikever is weer helemaal terug en onze grootste inlandse kever, het vliegend hert, heeft kunnen profiteren van het gewijzigd beleid van Staatsbosbeheer. Door het niet meer verwijderen van rottende boomstronken en stammen is het leefgebied van het vliegend hert weer toegenomen. Ook mochten we ons verheugen in een forse toename van de Europese kanarie. Daar waar elders in Zuid-Limburg sprake is van een achteruitgang, is deze soort in Gronsveld en Rijckholt alom aanwezig.

Juli 1968. Wallie van de Weerdt bij de Wyert.

Bestuursvergadering Gruceles, december 1980.

Staannd v.l.n.r.: Ton Kesselaer, Jan Hayen, Frans Huits.

Zittend v.l.n.r.: Jo Reintjens, Wallie van de Weerdt, Gilles Jaspars, Pim van de Weerdt, Joost Gadiot, Gerard Segers, Jef Simons, Nico Span.

1980. Afbreken schoolmuur.

1985. De Vroendalsweg nog zonder bejaardenwoningen.

1990. Tentoonstelling in de kerk. 10 Jaar Gueles.

1995. Renovatie van 'de Beuk'.

2000. Werken in het streekmuseum.

2005. Start renovatie kerk.

Geziën

De voormalige boerderij in deze rubriek van ons vorig nummer ligt aan Rijksweg 193 in Rijckholt. Ze is waarschijnlijk rond 1800 gebouwd. Sinds 17 juli 2002 zijn Huub Moonen en Evelyn Smidt met hun zoon Stefan de bewoners. Zij kochten dit huis van Frits Mourmans en Bep Brenenraad en voor dat zij de sleutel hadden gekregen, mochten ze al beginnen met het verbouwen van de stallen. Omdat Huub een aannemersbedrijf heeft ging dit vrij snel. Daarna werd er voortvarend aan de verbouwing van de woning begonnen. Behalve de voorgevel werd ongeveer het hele huis gesloopt. Het vakwerk aan de straatzijde werd gehandhaafd, echter de hele voorgevel werd van een lichtgele verflaag voorzien zodat het een nieuwe woning lijkt. Eén oude gewelfde kelder is hersteld en als wijnkelder in gebruik, de andere is gedempt.

De stallen die we op de foto zien zijn verbouwd tot een werkplaats en een berging. Eén ruimte werd ingericht als sauna. Na een lange fietstocht, hij is namelijk een fervent fietser, vindt Huub het geweldig om hier een tijdje in door te brengen.

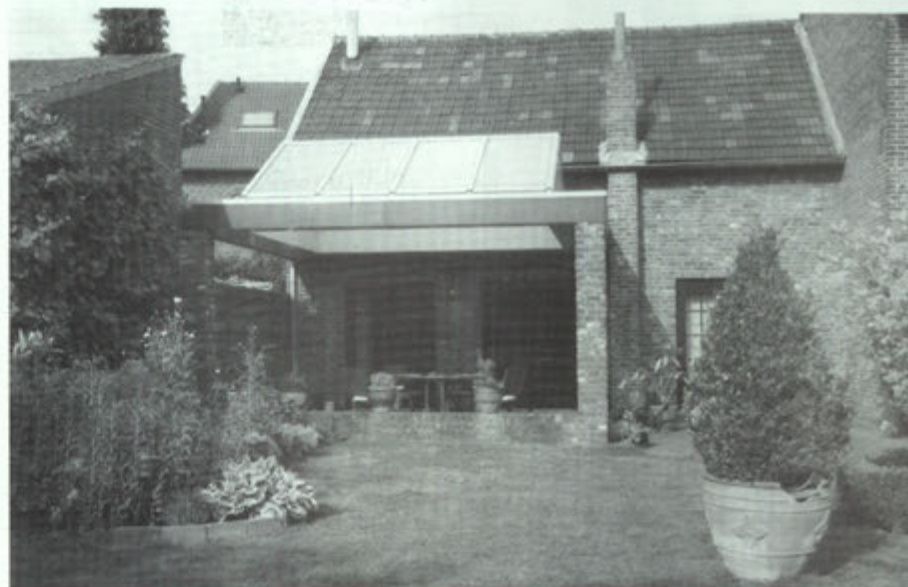
Vermeldenswaard is nog dat Huub bij het graven in de tuin botten van koeien en varkens vond, die hier kennelijk door vroegere bewoners werden begraven.

Bep en Frits die nu wat verderop langs de Rijksweg wonen, vertelden mij dat Huub en Evelyn prachtig werk hebben geleverd met de verbouwing van de voormalige boerderij.

Bep woonde in Eckelrade, maar groeide eigenlijk op in Rijckholt bij haar oom en tante; Geel van de Weerdt en Anna (Ansjie van Vëuske)

Hendriks. Iedere vrije dag was zij hier te vinden en omdat Geel en Anna geen kinderen hadden zeiden zij altijd: "Es dich geïs trouwe daan maogs te hie koëme woene, de gaanse boerderij erfs dich toch". Na hun huwelijk in 1960 trokken Bep en Frits bij oom en tante in. Ze kregen vier kinderen; Carien, Bert, Conny en Marcel.

Omdat Anna ernstig ziek was, werkten Bep en Frits veel mee op de boerderij. Bep hielp Anna in en rondom het huis en Frits (hij was elektricien) leerde al snel alle kneepjes van het boerenvak. Anna overleed in 1965 en Geel in 1987.

Aan bovenstaande "boerderij" is in de loop der jaren nogal wat gewijzigd, maar het originele karakter is behouden gebleven.

Sjef Caris

Kên d'r hön nog

Bèr (de Witte) van Eudem

Hubertus Joannes Goessens werd geboren te Gronsveld op 1 augustus 1891. Hij was de tweede van de dertien kinderen van Adam Hubertus Goessens en Maria Catharina Elisabeth Goessen. Zijn geboortehuis staat onder in het dorp, nu Rijksweg 56, waar zijn vader en later zijn broer Tefiel een slagerij hadden. Na de lagere school dacht Bèr dat hij smid wilde worden. Hij vertrok naar Mortroux in België waar hij enkele jaren bij zijn oom Theophile Smets die smid was, werkte. Toen hij 18 jaar was moest hij terugkomen om in Nederland zijn militaire dienstplicht te vervullen. Na zijn diensttijd ging Bèr bij zijn vader in de slagerij werken. Op 8 maart 1923 trouwde hij met Maria Anna Mingels (zus van Zjang Mingels), geboren te Rijckholt op 24 juni 1897. Ze gingen wonen in Gronsveld, midden in het dorp, nu Rijksweg 96, waar hij een slagerij begon. Ze kregen vier kinderen: Josephina Hubertina Maria (Fineke), geboren op 8 december 1923 en, pas één jaar oud, overleden aan longontsteking op 16 december 1924, Catharina Hubertina Maria (Zjenëtteke), geboren

Briefkaart van soldaat Bèr aan zijn ouders.

1916. De familie Goessens-Goessen. Achter v.l.n.r. Zjeng, Fik, Bèr, Eudem, Haj en Geel. Midden v.l.n.r. Nèt, An, Lena, Anzjeliën en Mien. Voor v.l.n.r. Vader Eudem, Zjéf, Tefiel en moeder Nèt.

1924. Bèr met de dikke trom van de fanfare.

1928. Voor de slagerij van Bèr. V.l.n.r. Lieske Halders, Zjanêtteke.

1935. Eerste Heilige Communie van Zjeraar. Achter: Bèr en Merie. Voor v.l.n.r. Zjenêtteke, neefje Alex uit Bressoux, Anzjelen, Zjeraar, taant Fien uit Bressoux.

1939. Plechtige Communie Zjeraar. V.l.n.r. Zjeraar, Bèr Cilissen, Hub Wolfs

1948. Bèr en Anzjelijien.

19 januari 1925 en overleden op 4 februari 1937, Gerardus Joseph Adam (Zjeraar) geboren 15 december 1927 en Maria Angelina (Anzjelijien) geboren 30 december 1929.

Intussen was het gezin verhuisd naar een gedeelte van de grote boerderij 't Brook' waar Bèr koeien hield en vanwaar uit hij in de veehandel ging. In 1937 werd Zjenêtteke, de oogappel van Bèr, maar vooral van Marie, ernstig ziek. Ze bleek hersenvliesontsteking te hebben en ze overleed binnen enkele dagen op 4 februari 1937. Haar moeder was ontroostbaar en kwam eigenlijk nooit over dit verlies heen. In 1941, Bèr was net 50 geworden, werd hij in de stal door een koe tegen de muur gedrukt waarbij hij enkele ribben brak. Hij had verschrikkelijk veel pijn

V.l.n.r. Pjêrke Raike, Bèr, Zjeng Wolfs, Merie Wolfs-Goessens, Bèr Doyen.

zodat er een dokter bij gehaald moest worden. Deze kon Bèr slechts adviseren geen inspannend werk meer te doen. Dat ging natuurlijk niet want het werk moest doorgaan ondanks de pijn. Hij vond het vooral zonde van de fl. 45.- die hij de dokter voor het onderzoek had moeten betalen. Gelukkig kwam zijn zoon Zjeraar net van de lagere school. Hij ging Bèr helpen, zowel op de boerderij als op de handel. Zjeraar werkte twaalf jaar bij zijn vader totdat hij trouwde en de boerderij van zijn schoonouders in Termaar overnam.

In 1943 kocht Bèr het huis aan de Rijksweg naast zijn vroegere slagerij, nu nummer 94 en 94a, waar hij nog bijna 40 jaar zou blijven wonen. Na de bevrijding trok de economie weer langzaam aan. De crisis van de jaren '30 en de vaak bange oorlogsjaren waren verleden tijd. Ook de veehandel kwam weer tot bloei. Hier profiteerde Bèr van. In 1947 kocht hij zijn eerste auto waardoor hij zijn werkterrein flink kon uitbreiden. Alles zag er rooskleurig uit, maar toen sloeg het noodlot weer toe. Zijn vrouw Marie werd ziek en bleek kanker te hebben. Ze overleed na een lang en verschrikkelijk pijnlijk ziekbed op 7 augustus 1948. Buren herinneren zich nog dat zij schreeuwde van de pijn in de dagen en nachten vóór haar overlijden. Hun dochter Anzjelijien, pas 18 jaar, kreeg nu de

1958. Bèr I van de Zweitlanceers. Achter v.l.n.r. Bèr Doyen, Zjaak Wolfs, Frans Spauwen, Bèr, Sjarel Jaspars, Chrétien Pinckaers, Jacques Heijnen, Emile Smeets, Bèr Smets. Voor v.l.n.r. Eddy Goessens, Zjeng Goessens.

Bèr I.

1967. Anzjelijen en dochter Tiny.

zorg voor het huishouden want pa moest toch weer op pad voor zijn handel. Hij was heel veel van huis, kocht de koeien bij boeren in heel Zuid-Limburg en verkocht die op de veemarkten in onder andere Gulpen, Valkenburg, Roermond en regelmatig ook in Den Bosch. Pjèrke Wolfs vervoerde met zijn vrachtauto de koeien naar de diverse markten. Als ze naar Den Bosch gingen moesten ze midden in de nacht vertrekken. Door slechte wegen en het veer over de Maas bij Wessem was zo'n reis een tijdrovende bezigheid. Het was dan ook meestal laat in de avond als ze weer thuis kwamen. Toch hield hij wel van dat uitstapje ook al omdat er in Den Bosch altijd goed gehandeld werd. Zijn dochter Anzjelijen trouwde op 23 augustus 1950 met Mathieu van Caldenborgh uit Eijsden en ze gingen bij Bèr inwonen. Ook de Lange Geel (Goessen) een oom van Bèr, woonde bij hen in.

Voor Bèr kwam intussen de tijd om te gaan rentenieren. Hij had wat gespaard en omdat hij in zijn eigen huis bij zijn dochter woonde had hij niet veel geld nodig.

In 1956 werd hij 65 en toen werd, nogal onverwacht, de A.O.W. ingevoerd. Voor Bèr een geweldige meevaller: nooit betaald en meteen vangen. Vanaf nu was hij vrijwel iedere dag in het café te vinden. Met zijn grote witte pet op was hij al van verre te herkennen. Deze petten overigens werden door zijn dochter Anzjelen zelf gemaakt. Zij probeerde hem wel eens mee te krijgen om in Maastricht een 'sjikke' pet te kopen, maar dat weigerde hij pertinent.

Bèr werd in 1958, op 67-jarige leeftijd, de eerste Prins-Carnaval van de Zwiètlanceers. De vereniging werd opgericht in café De Keizer (Jean Houten) en Bèr was één van de oprichters.

Zijn grote cafévriend was Hub van de Kuper (Peeters) en samen brachten ze vele avonden in het café door, altijd tot sluitingstijd. Vaak stonden ze daarna nog uren op de Rijksweg te kletsen. Favoriet was café Sport aan de Hogeweg, eerst bij Zjir Kuipers en later bij Peter van Wissen. Toch werden de andere cafés ook niet vergeten.

Bèr was ook een verstokt roker. Zijn kleine pijp werd tientallen keren per dag gestopt en leeg gerookt. Het was dan ook niet verwonderlijk dat zijn kleinkinderen hem steevast 'opa piép' noemden. Als het pijpje te heet werd legde hij het even weg, meestal op het buffet. Hij haalde dan een mooi wit doosje Golden Fiction te voorschijn en pafte rustig verder. In plaats van kostgeld te betalen ging hij iedere vrijdag naar het slachthuis in Maastricht. Hij had daar nog connecties en kocht dan voor een vrienden-

prijs een geweldige partij koteletten, waar het inmiddels vier kinderen tellende gezin van Anzjelen en Mathieu een halve week zoet mee was. Zijn kleinzoon Jan bewaart mooie herinneringen aan zijn opa. Omdat het gezin van Anzjelen en Mathieu intussen was gezegend met vier kinderen en er maar drie slaapkamers waren, sliepen de jongens bij opa. Eerst Jan, toen Gerrie en later ook nog Lewie. Bèr zat er niet mee, integendeel. Vooral met Jan, ook al omdat hij de oudste was, had hij een heel vriendschappelijke band.

Intussen was hij in zijn 91e levensjaar gekomen en nog steeds leefde hij als een jonge vrijgezel. Toen kwam het ongeluk. Hij had een douche genomen in de pas gebouwde badkamer. Hij gleed uit en brak zijn heup. Niets wees erop dat dit hem noodlottig zou worden. Maar toch. In het ziekenhuis kreeg hij longontsteking met heel hoge koorts, waaraan hij enkele dagen later, op 7 december 1981, overleed. En dat ook nog op een zaterdag, zijn favoriete uitgaansavond, de gezelligste avond in het café.

Wallie van de Weerd

Rectificatie

De foto uit het vorige nummer (pagina 61) is genomen tijdens de begrafenis van pastoor Oliviers in 1939. Emeritus-deken P. Jochems, oud-kapelaan van Gronsveld, deelde ons dit mede.

Copyright Stichting Grueles.

Secretariaat: Rijksweg 92, 6247 AK Gronsveld. tel. 043 - 4082880. Internet: www.grueles.nl

Abonnementen-administratie: Rijksweg 86 A, 6247 AK Gronsveld. tel. 043 - 4081662.

U kunt zich abonneren op ons tijdschrift door €12 over te maken op Rabobank Gronsveld, rek.nr. 11.75.15.000 of Postbank 25 35 375 t.n.v. Stichting Grueles. Losse nummers € 4,-.

P R O G R A M M A

Vrijdag 2 september

- 20.30 Opening jubileumfeest.
- 21.00 - 01.30 Allround orkest Cupid.

Zaterdag 3 september

- 14.30 - 15.30 Sprookje opgevoerd door leerlingen van de basisschool.
- 15.45 - 20.00 'Kemedie' opgevoerd door leden van Grueles.
- 20.00 - 21.45 Zanger en conférencier Laur Rutten.
- 22.00 - 00.00 Band C'est ça.

Zondag 4 september

- 11.45 - 12.45 Sprookje opgevoerd door leerlingen van de basisschool.
- 13.00 - 15.30 'Kemedie' opgevoerd door leden van Grueles.
- 15.30 - 17.30 Band Les Philfolles.
- 17.30 - 20.30 De Boppers.

Alle feestelijkheden spelen zich af op en aan de Rijksweg ter hoogte van Café De Kerteermeester (Rijksweg 76) en in onze feesttent op de 'koer' van Françoise en Robert Spronck (Rijksweg 78).

Entree 'kemedie': € 3,-.

Reserveren bij Drogisterij Dassen vanaf 15 augustus.

Overige festiviteiten gratis.

grueter

HEEMKUNDEVERENIGING
VAN GRONSVELD EN RIJCKHOLT